

ПЕДАГОГІКА

УДК 371.11

Надія Стеценко

(Умань, Україна)

Алла Коломієць

(Умань, Україна)

**КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ
МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ
ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ**

Анотація

В статті уточнюється поняття «критерій», формулюються вимоги до критеріїв вимірювання, виокремлюються рівні сформованості методичної компетентності.

Summary

The paper clarifies the concept of criterion. We have formulated requirements for measurement criteria and we have determined levels of methodological competence.

Ключові слова: критерій, показники методичної компетентності, вимоги до методичної компетентності, рівні методичної компетентності.

Keywords: criteria, indicators of methodological competence, requirements for methodological competence, levels of methodical competence.

Поняття «критерій» у різних наукових джерелах трактується по-різному: воно часто використовується у розумінні певного мірила, оцінки, оціночного судження, може слугувати ознакою або умовою деякої ознаки або виражати сукупність ознак. Так, Баловсяк Н. В., аналізуючи поняття «критерій» та «показник», приводить їх різне значення у дослідженнях інших науковців: у Курлянд З. Н. критерій виступає як мірило оцінки, судження; як необхідна та достатня умова прояву або існування якогось явища чи процесу; у дослідженнях Ісаєва І. Ф. критерії є ознаками, на основі яких здійснюється

оцінка та судження; Туранов Ю. О., Урський В. І. трактують критерії як мірило оцінювання відповідних параметрів, які описуються певними показниками [1]. Аналізуючи дані поняття, можна стверджувати, що критерії відображають ознаки, властивості та якості досліджуваного об'єкта, явища, події; дають змогу зробити узагальнення та висновки про стан і рівень сформованості та розвитку предмета дослідження; показники ж відображають кількісні та якісні характеристики сформованості відповідної властивості або якості чи ознаки досліджуваних явищ, подій, об'єктів, тобто визначають міру сформованості відповідного критерію та дають змогу виявити зміни, що відбулися внаслідок впливу на відповідний об'єкт. Слід зауважити, що критерії повинні відображати найістотнішу ознаку або ознаки, які дозволяють виокремити досліджуваний об'єкт через конкретні показники. До критеріїв висуваються наступні вимоги:

- об'єктивність і доступність вихідних даних;
- обґрунтованість;
- науковість;
- універсальність;
- надійність;
- гнучкість (тобто здатність враховувати зміни, що відбуваються);
- зрозумілість і зручність у використанні.

Вимога *об'єктивності та доступності* вихідних даних означає неупередженість, незалежність суджень від особистої зацікавленості дослідника, його орієнтації на очікуваний результат. З метою перевірки достовірності вихідних даних, вони повинні бути *доступними*. Разом з тим, дослідник, будучи зацікавленою особою, має право на обґрунтування власної позиції, підтвердження чи критику позицій інших дослідників. *Об'єктивність та обґрунтованість* забезпечують *науковість*, оскільки базуються на реальних даних та методологічних засадах. *Універсальність* критеріїв забезпечується різноманітністю підходів до вирішення проблем дослідницького характеру, розгляду об'єкта, явища чи події як цілісного утворення. Критерії повинні бути

надійними, тобто відображати ступінь точності вимірів, які здійснюються дослідником за допомогою різноманітних показників. *Гнучкість* критеріїв виявляється в готовності швидко реагувати на зміни, які відбулися в процесі дослідження явища, події чи об'єкта, застосовувати нові критерії для забезпечення адекватності вимірів в змінених умовах. *Зрозумілість та зручність* у використанні критеріїв дозволить досліднику швидко оперувати вихідними даними, ясно і зрозуміло формулювати висновки та висувати гіпотези щодо розв'язання наукової проблеми.

Критерії вимірювання методичної компетентності й оцінювання її результативності пов'язані зі сприйняттям зовнішніх і внутрішніх змін у взаємодії освітніх процесів у загальноосвітній школі. Важливими для керівників показниками змін у взаємодії процесів є спосіб мислення, моделювання педагогічних ситуацій, стиль поведінки, уміння приймати рішення.

Виходячи із зазначених вимог до критеріїв та розглядаючи методичну компетентність як єдність структурних компонентів: *методичної освіченості, методичного мислення, методичної творчості та методичної культури*, ми виокремили рівні сформованості методичної компетентності, які розділили на низький, середній та високий.

Низький рівень методичної компетентності характеризується низькою продуктивністю методичного мислення; відсутністю креативності, яка виражається в готовності до творчої методичної діяльності. Керівник навчального закладу виявляє авторитарний стиль керування, не вміє акумулювати педагогічні ідеї, методично грамотно формулювати педагогічні задачі та висувати проблеми для успішної реалізації різноманітних завдань, які стоять перед навчально-виховним закладом. Такий керівник не розуміє значимості управлінської діяльності та необхідності оволодівати методичними компетенціями, не працює над власним самовдосконаленням, не прагне до оволодіння новими методичними підходами, методиками та технологіями в управлінській діяльності. Методична інтуїція керівника, яка базується на

накопиченому методичному досвіді, не розвинена; методичні знання та уміння, які формувалися у процесі навчання у навчальному закладі, не використовуються у практичній діяльності або використовуються на репродуктивному рівні. Система методико-педагогічних цінностей, яка є базовою для формування методичної компетентності керівника загальноосвітнього закладу, повністю не сформована, рівень педагогічної взаємодії низький, діалог з колективом педагогічних працівників та учнів відсутній або відбувається на рівні розпоряджень, вказівок, наказів, інструктажу, жорсткого контролю, пригнічення творчої ініціативи учителів та учнів, що призводить до застою, закріпачення духовних сил та гальмування розвитку як окремих членів педагогічного колективу, так і самої системи в цілому. На цьому рівні у керівника слабо розвинена рефлексія, тобто здатність адекватно оцінювати свої дії, вчинки та можливості. Нагромаджених знань не вистачає для правильного планування та організації методичної і управлінської діяльності.

Середній рівень методичної компетентності характеризується використанням методичних знань в управлінській діяльності на репродуктивному рівні, наявністю методичних умінь раціонально використовувати час, але не завжди правильно делегувати окремі функції відповідним учасникам педагогічного процесу, діяти у відповідності із методологічними засадами сучасної педагогічної теорії. Такий керівник, час від часу проявляючи принциповість та методичну компетентність у вирішенні завдань управлінського характеру, нерегулярно контролює і направляє дії педагогічних працівників ввіреного навчального закладу, легко піддається їх впливу, що негативно відображається на психологічному кліматі колективу, в результаті чого виникає загроза поділу на ворогуючі угруповання в колективі. Методична творчість керівника проявляється епізодично, він схильний поступатися обставинам, часто діє обережно, без упевненості у власній методичній компетентності. Теоретичні та методичні знання, необхідні для управління загальноосвітнім закладом часто є поверховими. Якщо ж ситуація є

стандартною, то керівник, який має середній рівень методичної компетентності, може проявляти твердість характеру, рішучість, наполегливість у досягненні поставленої мети та прийнятті рішень, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією постановки завдань. Потенціальні можливості такого керівника загальноосвітньої школи до саморозвитку та самовдосконалення досить високі, але систематична робота над оволодінням методичною культурою відсутня, здійснюється час від часу, якщо до цього змушують обставини.

Високий рівень методичної компетентності керівника загальноосвітньої школи характеризується здатністю використовувати методичні знання на практиці як у стандартних, так і у нестандартних умовах, застосовувати ефективні методи впливу на педагогічний колектив та формувати команду односторонців, створювати сприятливу психологічну творчу атмосферу, відданість спільній справі, ініціативу та відповідальність у всіх учасників педагогічного процесу на всіх рівнях.

У керівника з високим рівнем методичної компетентності сформована стійка соціально значуща мотивація, психологічна готовність до прийняття нестандартних рішень, уміння раціонально організувати свою діяльність та діяльність підлеглих; він володіє методичними знаннями та уміннями логічно та в доступній і конкретній формі переконувати членів колективу та спрямовувати їх дії на виконання завдань загальноосвітнього закладу.

Керівник загальноосвітньої установи, який має високий рівень методичної компетентності, як правило, використовує демократичний стиль управління, при якому управлінські рішення приймаються демократичним шляхом на основі обговорення проблеми, врахування думок і ініціатив співробітників. Керівник частину своїх повноважень правильно делегує заступникам та вірно розподіляє обов'язки між учасниками педагогічного процесу. Разом з тим, (якщо того вимагає ситуація: швидке реагування в екстремальних ситуаціях, потреба оперативно і одноосібно вирішити кризову, конфліктну ситуацію), такий керівник використовує методи авторитарного стилю.

Висока методична культура керівника проявляється у принциповості, витримці, емоційній врівноваженості, рішучості, креативності, високій відповідальності та вимогливості до себе і підлеглих, особистій гідності, здатності долати перешкоди; високому почутті обов'язку у поєднанні із сміливістю при прийнятті рішень, прояві методичного такту, тощо.

Висновки. Розроблені критерії враховують специфіку методичної компетентності в управлінській діяльності керівника та забезпечують діагностику рівня сформованості компетентності менеджера в освітній галузі. Визначені рівні методичної компетентності керівників загальноосвітньої школи взаємопов'язані і є загальними, їх можна доповнювати іншими ознаками та показниками. Виділення критеріїв та відповідних їм показників дає можливість зіставити отримані результати в ході дослідження з даними критеріями та скоригувати процес формування методичної компетентності керівників загальноосвітньої школи. На основі розроблених критеріїв можна розробити критеріальну шкалу для діагностування змін, які відбуваються в ході формуючого експерименту з розвитку методичної компетентності керівників освітньої установи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Баловсяк Надія Василівна. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. — К., 2006. — 334арк. : табл. — Бібліогр.: арк. 227-256.

2. Вдовиченко Р.П. Управлінська компетентність керівника школи / Р.П. Вдовиченко. – Х.: Основа, 2007. – 112 с.

3. Мармаза О.І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О.І. Мармаза. - Х. : Видавнича Група “Основа”, 2004. - 240 с.

Мельник В. К. Підвищення управлінської кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Мельник Валентина Костянтинівна. – К., 2003. – 220 с.

Відомості про авторів:

1. Стеценко Надія Миколаївна

2. Кандидат пед. наук, доцент

3. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

4. Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту, доцент

5. Контактний телефон: 0967603913

6. Електронна адреса: stecenkonm@gmail.com

7 Ні.

1) Коломієць Алла Олексіївна

2) Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

3) факультет соціальної та психологічної освіти, VI курс, магістрант

4) контактний телефон: 0674679827

5) електронна адреса: kolomoezalla@gmail.com

6) науковий керівник: Стеценко Надія Миколаївна, кандидат пед.наук,

доцент

7) Так.